

Nr 1881

av herr Hermansson m. fl.

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1973:90 med förslag till ny regeringsform och ny riksdagsordning m. m.

Dagens Sverige är ett kapitalistiskt samhälle. De avgörande produktionsmedlen ägs av ett fåtal. Kapital och makt har koncentrerats till monopolkapital och storfinans, som dominerar produktionen, samhällslivets grundval. Makten över produktionen är grunden också för övrig makt i samhället. Kapitalismen innebär utsugning och klassförtryck i olika former: ekonomiskt, politiskt, ideologiskt.

Kampen för demokrati har varit och är en strid mot klassförtrycket, mot kapitalets makt. När denna makt har brutits, när de avgörande produktionsmedlen ägs och kontrolleras av dem som arbetar, då har grunden lagts för folkmakt i vårt land. Demokratin kräver en socialistisk samhällsomvandling.

Kampen för demokrati är en strid för rättigheter åt folket. Den gäller den nationella självbestämmanderätten: rätten att bestämma över det egna landet. Den gäller rätten att med allmän och lika rösträtt välja en folkrepresentation, som väljer och vrakar regering. Den gäller rätten att organisera sig och att i organiserad kamp försvara sina intressen. Den gäller rätten att forma sina åsikter och att tala och skriva, propagera och demonstrera för dem. I den svenska arbetarrörelsens historia har hävdandet av dessa demokratiska fri- och rättigheter spelat en stor roll. De utgör vapen i kampen för rättvisa och för ett bättre samhälle.

Just därför är de demokratiska fri- och rättigheterna också ständigt hotade, ständigt angripna. I dag angrips den nationella självbestämmanderätten av dem som strävar att inlemma vårt land i EEC. För arbetsplatserna stiftar arbetsköparna sina egna lagar, som kränker de arbetandes demokratiska rättigheter. Klasslagarna på arbetsmarknaden inskränker strejkrätten och organisationsfriheten. Demonstrationsrätten underkastas polisiärt godtycke. SÄPO registrerar människor på grund av åsikter och organisationstillhörighet. Reaktionära politiker, myndigheter och Svenska arbetsgivareföreningen angriper rätten att framföra samhällskritik i radio och TV.

Sådana är demokratins villkor under kapitalismen. Det existerar inte någon "demokratisk värdegemenskap" ovanför klassmotsättningarna. Arbetarrörelsens historia bekräftar att de demokratiska fri- och rättigheterna har måst erövrats mot de privilegierades förbittrade motstånd. Fortsatt kamp är nödvändig för att försvara dessa rättigheter, för att befästa dem och utvidga dem.

Vilken roll spelar grundlagen i detta sammanhang?

Det kan konstateras att kampen för demokrati har återspeglats mycket bristfälligt i den svenska författningens utveckling. Den ännu gällande regeringsformen skrevs för ett feodalbyråkratiskt ståndssamhälle, där kungen ägde att "allena styra riket". Erövringen av den allmänna rösträtten blev givetvis grundlagsfäst. Men parlamentarismen, riksdagens inflytande på regeringens sammansättning, blev en praxis som trängde sig fram vid sidan om och på trots av regeringsformens paragrafer. I viss begränsad utsträckning har hävdandet av medborgerliga rättigheter mot statligt godtycke och övervåld kunnat söka stöd i regeringsformens § 16. Endast tryckfriheten fick tidigt grundlagsskydd. Men så är det också den möjlighet till politisk åsiktsspridning som det kostar mest pengar att utnyttja.

Självklart kan grundlagsstiftning liksom all annan lagstiftning – endast spela en begränsad roll i samhällsutvecklingen. Nöd bryter lag. Inga reaktionära grundlagar eller andra lagar kan varaktigt förhindra eller omöjliggöra folkets kamp för rättmätiga krav.

Omvänt gäller också, att inga grundlagsparagrafer kan erbjuda de demokratiska fri- och rättigheterna något skottsäkert skydd. När den politiska maktens innehavare bryter mot lagen så hjälper det föga att ropa på polis, eftersom lagbrytaren själv kommenderar polisen. Departementschefen har i motiveringen till prop. 1973:90 (s. 192) gett ett visserligen ofullständigt uttryck åt en riktig tankegång: "Den yttersta garantin för fri- och rättigheter är demokratins förankring i folkopinionen."

Men sådana självklara påpekanden ger ingen som helst rätt att bagatellisera frågan om de demokratiska fri- och rättigheternas grundlagsskydd. För det är lika uppenbart att en demokratisk lagstiftning dels kan stärka demokratins förankring i folkopinionen, dels kan öka möjligheterna för en sådan opinion att göra sig gällande. Grundlagen intar härvid en särställning, eftersom den i princip inte kan ändras förrän folket i allmänna val kunnat pröva den lagstiftande församlingens sammansättning.

Det hade varit svårare för en borgerlig riksdagsmajoritet att år 1928 genomtrumfa klasslagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol om arbetarnas strejkrätt hade haft grundlagsskydd.

Det hade varit svårare för samlingsregeringen under det andra världskriget att inskränka demokratin och förfölja antifascister om de medborgerliga rättigheterna hade haft grundlagsskydd.

Det hade varit svårare för arbetsköparna att i kraft av § 32 införa nya lönesystem, driva upp arbetstempot och utsivtningen och förfölja och avskeda misshagliga arbetare, om arbetarnas rättigheter på arbetsplatserna hade haft grundlagsskydd.

Det hade varit svårare att angripa Vietnamrörelsen med batonger om demonstrationsrätten hade haft grundlagsskydd.

Vänsterpartiet kommunisterna är en del av den svenska arbetarrörelsen och delar dess historiska erfarenheter. Därför bekämpar vi varje inskränkning i och slåss för varje utvidgning av folkets demokratiska

rättigheter: nationell självbestämmanderätt; rätt att med allmän och lika rösträtt välja folkrepresentation som väljer och vrakar regering; organisations-, mötes- och demonstrationsfrihet; åsikts-, yttrande- och tryckfrihet.

Det är med dessa utgångspunkter som vi prövar regeringens förslag till ny grundlag.

Fem huvudfrågor står i förgrunden för en ny grundlag. Fyra av dessa huvudfrågor brukar framställas som numera tämligen oomstridda, tämligen väl lösta och som kapitalismens förtjänsttecken. Dessa huvudfrågor är den nationella självbestämmanderätten, parlamentarismen, allmän och lika rösträtt samt övriga demokratiska fri- och rättigheter såsom yttrande-frihet, tryckfrihet, informationsrätt, mötesfrihet, demonstrationsrätt, föreningsfrihet, religionsfrihet, rörelsefrihet.

Men de är varken oomstridda, lösta eller en följd av kapitalismen. De har fått erövas i kamp mot de härskande, de hotas ständigt, de är urgröpta och inte fullt genomförda.

Utöver dessa fyra frågor måste en ny grundlag behandla de arbetandes rättigheter i arbetslivet. Det är de arbetande som skapar produktionen. Men de möter på sina arbetsplatser kapitalets klassförtryck i dess mest oförtäckta former. Rätten att bekämpa detta förtryck och införandet av demokratiska fri- och rättigheter på arbetsplatserna måste ges grundlags-skydd.

För nationell självbestämmanderätt – slopa EEC-paragrafen

Den nationella självbestämmanderätten är en grundläggande demokratisk fri- och rättighet. Den är, liksom andra rättigheter, kringskuren av kapitalismens ägande- och maktförhållanden. Stora truster och kapitalmagnater sätter sig över nationerna, utövar utpressning mot regeringar med sitt kapital, smyger undan stora skattebelopp, kringgår myndigheters beslut om dessa inte skulle passa dem. För att ytterligare urholka nationernas självbestämmanderätt strävar de västeuropeiska finansfurstar-na att utveckla en överstatlig organisation – EEC.

Det är i de arbetandes intresse att den nationella självbestämmanderätten försvaras. Politiska beslut om Sverige skall fattas av instanser ansvariga inför det svenska folket. Myndigheter skall inte ha rätt att överlåta beslutanderätt till överstatliga organ. Folket måste ha rätt att i val förhindra sådana avtal. Den nationella självbestämmanderätten måste ges grundlagsskydd. Det får den inte i regeringens förslag till ny grundlag.

1964–1965 infördes i gällande regeringsform en paragraf, § 81, som gör det möjligt för riksdag och regering att i vissa fall bryta regeln att en traktat eller en överenskommelse, som förutsätter ändring av svensk grundlag, skall kunna ingås först efter grundlagsändring, dvs. först efter det att frågan underställts folkets prövning i ett allmänt val. Enligt § 81 i regeringsformen kan således regeringen eller riksdagen överlåta till "mellanfolklig organisation för fredligt samarbete" sin beslutanderätt i begränsad omfattning, utan att höra folkets mening.

Tillkomsten av denna paragraf är ett led i strävandena att inlemma Sverige i EEC.

Regeringen påstår nu att den inte längre är anhängare av ett medlemskap i EEC. Men likväl står EEC-paragrafen kvar i dess grundlagsförslag, som § 5 i regeringsformens 10:e kapitel. Detta är en utmaning. I grundlagberedningens förklaring till paragrafen heter det: "Grundlagberedningen vill erinra om att ett beslut om överlåtelse enligt detta stycke kan sägas leda till att svensk grundlag i praktiken ändras utan att detta kommer till synes i grundlagstexten. Detta är ofrånkomligt i de fall då överlåtelsen göres genom ett enda beslut med kvalificerad majoritet."

Man skall kunna genomföra verkliga förändringar som inte syns. Så skall den nationella självbestämmanderätten kunna urholkas. Så skall Sverige smygas in i EEC.

Försvaret av den nationella självbestämmanderätten kräver att EEC-paragrafen slopas.

Konsekvent parlamentarism slopa monarkin

Inskrivningen av parlamentarismen — dvs. riksdagens rätt att välja och vraka regering — är ett framsteg i regeringens grundlagsförslag. I praktiken har ett parlamentariskt styrelseskick drivits fram trots att den gällande grundlagen inte stadgat detta.

Genom regeringsförslaget blir det riksdagen som utser regering. Därigenom har konungens makt begränsats. Den har också något inskränkts genom att de regelbundna konseljerna med konungen som ordförande avskaffas och att konungen inte formellt skall underteckna regeringens beslut.

Men kvar finns konungen som statschef. Kvar finns den mot varje elementärt jämställdhetskrav stridande bördsrätten till vad departementschefen i propositionen kallar "landets högsta värdighet". Existensen av en politiskt ansvarsfri statschef strider mot parlamentarismens grundprinciper.

Man försvarar kungahusets fortsatta existens med att konungen nu endast får representativa och ceremoniella uppgifter. Men också dessa kan skötas på olika sätt. De kan i vissa fall få politisk betydelse. Representation är inte alltid bara en formsak. Men kungen skall vara inte bara politiskt oansvarig. Han skall vara oavsättlig — om han inte underlåter att fullgöra sina åligganden under sex månader. Han skall dessutom inte kunna ställas till svars för sina gärningar. Han föds att stå över lagarna.

Regeringen ställer sig här i motsättning till bl. a. fackföreningsrörelsen. Hovet får fortleva mot kraven från LO och en bred folkopinion om en konsekvent parlamentarism. Vänsterpartiet kommunisterna har alltid bekämpat monarkin. Ingen skall genom ras, kön, förmögenhet eller börd vinna företräde framför andra. Allra minst ett grundlagsskyddat företräde.

Monarkin måste avskaffas. Statschefens representativa uppgifter, som

kan minskas i omfattning, kan med fördel handhas av riksdagens talman. Denne är utsedd av folkvalda representanter och är själv folkvald.

Allmän och lika rösträtt - slopa 4 %-spärren

Den allmänna rösträtten infördes 1921. Men ännu har inte lika rösträtt införts. Fram till slutet av 1960-talet var mandatfördelningen gravt orättvis. Medan vissa partier kunde få ett riksdagsmandat för 15 000 röster fordrades det för andra, mindre, partier t. o. m. över 30 000 röster för ett mandat. Tidigare hade rösträtten varit inkomstgraderad. Nu är den åsiktgraderad. Delade man ett litet partis åsikter var ens röst i förhållande till mandaten hälften värd mot deras som delade stora partiers åsikter.

Grundlagsändringen 1968–1969 tog bort de västa orättvisorna och var ett betydelsefullt steg mot riksproportionalitet och lika rösträtt. Men åsiktgraderingen finns kvar. Röstar man på ett parti som inte uppnår 4 % i hela riket betyder ens röst ingenting för mandatfördelningen. Den blir en röst utom tävlan, endast en sympatityttring.

Genom 4 %-spärren kan ett parti som samlar mer än 150 000 väljare ställas utan representation i riksdagen. Om flera partier bildas och uppnår denna storleksordning kan flera hundra tusen väljare vara oreprresenterade i riksdagen. Spärren är odemokratisk. Den måste slopas.

Grundlagsfäst de medborgerliga fri- och rättigheterna

Kravet på grundlagsskydd åt även andra medborgerliga fri- och rättigheter än tryckfriheten är gammalt. År 1941 utarbetades ett förslag om nya grundlagsbestämmelser i detta syfte. Det kunde vid denna tidpunkt inte ens bli föremål för remissbehandling.

En ny rättighetsförklaring framlades av författningsutredningen år 1963. Gemensamt för dessa båda äldre förslag är att de formulerade de medborgerliga fri- och rättigheterna som allmänna principer, men lämnade den lagstiftande makten obegränsad frihet att reglera respektive inskränka dem genom lag. Grundlagberedningens förslag av år 1972 innebar en ytterligare försvagning. Här förvisades de medborgerliga fri- och rättigheterna till kapitlet om lagar och lagstiftning i allmänhet, och de sägs existera endast "om ej annat stadgas i lag".

Regeringens förslag tycks vid första anblicken innebära en viss förbättring. De medborgerliga fri- och rättigheterna har på nytt inrymts i ett särskilt kapitel om "grundläggande fri- och rättigheter", kap. 2. Men i 8 kap. 3 § tillerkänns lagstiftningen en helt obegränsad rätt att inskränka de i 2 kap. 4 § uppräknade fri- och rättigheterna. Regeringen deklarerar också sin anslutning till grundlagberedningens lösning, vilken sägs innebära, att inga gränser uppställs för lagstiftarens handlingsfrihet (s. 198). Konsekvenserna av denna ståndpunkt framträder grällt i regeringens förslag 1 kap. 7 §:

"Domstolar och förvaltningsmyndigheter — får ej utan rättsligt

stöd särbehandla någon på grund av hans personliga förhållanden, såsom tro, åskådning, ras, hudfärg, ursprung, kön, ålder, nationalitet, språk, samhällsställning eller förmögenhet.”

Med rättsligt stöd skall alltså människor kunna särbehandlas på grund av exempelvis åskådning, ras eller hudfärg.

Till stöd för denna ståndpunkt anför regeringen i huvudsak tre argument. För det första framhålls att de medborgerliga fri- och rättigheterna under alla omständigheter måste regleras, vilket sägs förutsätta en lagstiftning som inskränker dem. För det andra likställs kravet på grundlagsskydd med ett krav på särskild procedur – exempelvis riksdagsbeslut med kvalificerad majoritet – vid sådan ”rättighetsinskränkande” lagstiftning. För det tredje sägs varje begränsning av lagstiftarens handlingsfrihet medföra ett hot mot lagstiftningens auktoritet.

De medborgerliga fri- och rättigheterna är inga abstrakta rättigheter för isolerade individer. De utövas i ett konkret socialt sammanhang, där deras förverkligande förutsätter en social reglering. Rätten att demonstrera existerar inte, om varje demonstration riskerar att trampas ner av en motdemonstration. De medborgerliga fri- och rättigheterna måste skyddas av en reglerande lagstiftning, och en sådan lagstiftning innebär i sig inte någon inskränkning av dem. Men det avgörande är karaktären av denna lagstiftning. Det är uppenbart att lagstiftaren *kan* skapa sådana regelsystem, som i realiteten kränker och upphäver fri- och rättigheterna. Grundlagsskydd innehär då att en lagstiftning av *denna* karaktär försvåras. Det kan ske genom att man i grundlagen dels anger lagstiftningens mål och syfte, dels kräver precision i regelsystemet och slutligen också så långt möjligt avgränsar de grunder, som regleringen får använda sig av.

Skyddet för de medborgerliga fri- och rättigheterna bör däremot inte sökas i några särskilda procedurregler vid stiftande av allmän lag. Kravet på riksdagsbeslut med kvalificerad majoritet vid rättighetsinskränkande lagstiftning är absurt – det innebär i realiteten en legitimering av grundlagskränkningar. En kränkning av folkets demokratiska rättigheter blir förvisso inte smakligare för det att den stöds av en kvalificerad majoritet i riksdagen.

Krigsårens transportförbud mot den kommunistiska pressen genomfördes av de borgerliga och socialdemokratiska partierna gemensamt. Kränkningen av de demokratiska fri- och rättigheterna blev inte mindre för det. Förespråkarna för en sådan procedur för grundlagskränkningar har tydligen EEC-paragrafen som modell. De vill kunna ändra grundlagen i praktiken utan att detta kommer till synes i grundlagstexten.

Lagstiftarens handlingsfrihet när det gäller stiftande av allmän lag kan inte begränsas av vare sig procedurregler eller författningsdomstolar. Den reella garantin mot en lagstiftning, som kränker de medborgerliga fri- och rättigheterna, ligger i en aktiv och målmedveten folkopinion, i folkets politiska kamp för sina rättigheter. Endast den kan tvinga lagstiftaren att respektera folkets rättighet. Till dess stöd krävs klara och förpliktande grundlagsstadganden, som definierar rättigheternas innehåll, som drar

upp gränser för lagstiftningens handlingsfrihet och som inte kan ändras utan mellankommande allmänna val. För iakttagandet av dessa grundlagsstadganden står lagstiftaren till svars inför folket.

Om oklarheter råder om en viss lagstiftnings grundlagsenlighet tvingas lagstiftaren att försvara sig inför folkopinionen. Detta bidrar till att förankra de medborgerliga fri- och rättigheterna i folkopinionen. Om lagstiftaren kränker de grundlagsenliga rättigheterna, så kan lagstiftningens auktoritet undergrävas. Detta vore helt välförtjänt och en alltigenom önskvärd konsekvens. Just däri ligger grundlagsskyddet för de medborgerliga fri- och rättigheterna.

Vi föreslår därför att de medborgerliga fri- och rättigheterna i kap. 2 ges grundlagsskydd med bindande kraft även gentemot lagstiftningen. I konsekvens därmed föreslår vi också ändringar i 8 kap. 3 § samt utbyte av 1 kap. 7 §.

Mot arbetsköparnas envælde på arbetsplatserna grundlagsfäst strejkrätt och förbud mot § 32!

Det kapitalistiska samhällets "likhet inför lagen" är — när den existerar — en formell jämlikhet. Medborgerliga rättigheter kan tillerkännas envar, men de reella möjligheterna att utnyttja dessa rättigheter fördelar sig olika. Metallarbetare Pettersson har inte riktigt samma glädje av tryckfriheten som Bonnier. Den borgerliga rättvisan tillerkänner envar, rik som fattig, samma rätt att sova under Paris broar.

Den skärande kontrasten mellan demokratins principer och klassamhällets realiteter framträder på arbetsplatserna. Demokratin kräver att lagstiftningsmakten tillhör folkvalda representanter. På arbetsplatserna är det ägandet som ger lagstiftningsmakt. Demokrati kräver rätt att uttala och sprida åsikter. På arbetsplatserna kan arbetarna avskedas för agitation, tidningsförsäljning eller flygbladsspridning. Rätten att protestera mot missförhållanden erkänns allmänt. På arbetsplatserna kan protester mot missförhållanden leda till disciplinära åtgärder och avsked.

Strejkande arbetare kan dras inför arbetsdomstolen och bötfällas. Strejkande kapitalister — kapitalister som vägrar investera sitt kapital, med arbetslöshet som följd — döms inte av någon kapitaldomstol.

I regeringens förslag till ny regeringsform berörs arbetsplatsernas problem i kapitlet Grundläggande fri- och rättigheter, § 2. Några grundlagsfästa rättigheter är det dock inte fråga om här. Regeringen karakteriserar själv paragrafen som en målsättningsparagraf utan rättsliga konsekvenser. Men också de uttalade målsättningarna är vaga och därmed föga förpliktande. Regeringen tycker att arbetarna bör genom lag eller avtal vara tillförsäkrade inflytande på arbetsplatserna, den tycker också att arbetarna bör genom lag vara skyddade mot sakligt ogrundade uppsägningar, och den tycker slutligen att detta dess tyckande skall skrivas in i grundlagen. Om strejkrätten, som från våren 1971 glömdes bort i grundlagberedningen, tycker den däremot inte alls.

Trovärdigheten i denna allmänt hållna deklaration bör bedömas mot

bakgrunden av att socialdemokratien tillsammans med de borgerliga partierna upprepade gånger avslagit motioner om förbud mot § 32.

När det gäller de arbetandes rättigheter gentemot arbetsköparna räcker det inte med fromma förhoppningar.

Vi kräver grundlagsskydd för

rätten att organisera sig fackligt och politiskt;

rätten att på arbetsplatserna bedriva agitation, propaganda och mötesverksamhet;

rätten att genom de fackliga organisationerna förhandla i alla frågor;

rätten att tillgripa strejk.

I grundlagen bör vidare inskrivas att avtal eller föreskrifter, som inskränker dessa rättigheter, skall förbjudas i lag.

Som en omedelbar konsekvens av detta grundlagsstadgande bör § 32 i lag förbjudas och § 4 i kollektivavtalslagen samt § 3 i statstjänstemannalagen och § 2 i kommunaltjänstemannalagen upphävas.

Maktförhållandena på arbetsplatserna avgörs av kampen mellan kapital och arbete. Makt på sina arbetsplatser måste de arbetande själva erövrar. Endast socialismen kan garantera dem denna makt.

Men det av oss föreslagna grundlagsstadgandet kan åtminstone försvåra för klasslagstiftning och arbetsdomstol att – som nu – direkt understödja och befästa arbetsköparnas diktatur över arbetsplatserna. Det kan därmed tjäna som ett verktyg i kampen för att bryta upp fabriksportarna för de demokratiska fri- och rättigheterna.

Avgörande är därvid att strejkrätten erhåller grundlagsskydd.

Som inledning till kapitlet om "Grundläggande fri- och rättigheter" föreslår regeringen ytterligare en målsättningsparagraf, där det heter, att samhället skall verka för rättvisa och jämlikhet, och att varje medborgare bör ha rätt till utbildning, arbete och social trygghet.

Vi är i och för sig inte motståndare till att allmänna målsättningar formuleras i grundlagen. De saknar visserligen rättsverkan, men de kan ha en allmänt förpliktande kraft, som kan stödja utkrävandet av politiskt ansvar.

Men den av regeringen föreslagna formuleringen förpliktar ingen och till ingenting. Rättvisa och jämlikhet är allmänna honnörsord som alla använder men om vars innehåll det råder diametralt motsatta uppfattningar i klassamhället. Och denna i och för sig intetsägende uppmaning riktas i regeringens förslag inte till de politiska partierna eller andra organisationer, inte heller till riksdag, regering, eller myndigheter utan till "samhället" – det kapitalistiska samhälle där storbolagen i sin jakt efter profit ständigt trampar det som de arbetande kallar rättvisa och jämlikhet under fötterna. Den av regeringen föreslagna paragrafen har därmed fått ett ytterst tvetydigt innehåll.

Vi delar målsättningen om varje medborgares rätt till arbete, utbildning och social trygghet. Vi föreslår att i regeringsformens kap. 2 § 1 dessa målsättningar på ett realistiskt sätt sammankopplas med ett erkännande av den kraft som kan förverkliga dem: folkets kamp mot utsugning och klassförtryck och för nya samhällsförhållanden.

Övriga frågor

1. I regeringsformens kapitel 1, första paragrafen, slås som stats-skickets grundval fast att all offentlig makt i Sverige utgår från folket. Detta är önskvärt, men så är inte fallet. Den "offentliga makten" vilar på de ekonomiska grundvalarna för samhället, på det av storfinansens och andra kapitalister ägda näringslivet. Den "offentliga makten" slår vakt om egendomsförhållandena. Den skyddar kapitalets makt men är också beroende av kapitalägarnas beslut, beroende av det kapitalistiska näringslivets konjunkturer, av den fördelning av resurserna näringslivets ägare beslutar eller kampen mellan klasserna avgör. Endast en mindre del av de offentliga maktorganen utgår från folket eller är underställda folkets kontroll. Den första paragrafen bör därför ges karaktären av en målsättningsformulering. Den får inte ge upphov till illusioner om att sakernas tillstånd är annat än vad det är. Den måste därför uttrycka en strävan, att den offentliga makten *bör* utgå från folket.

2. I regeringens förslag till grundläggande fri- och rättigheter finns en paragraf att enskild bör vara tillförsäkrad ersättning enligt grunder som bestäms i lag om hans egendom exproprieras. Denna paragraf bör utgå. Storfinansens egendom i banker, storbolag, mark och naturrikedomar skall konfiskeras och bli samhällelig egendom. Den skall inte ha grundlagsskydd. Det är de arbetande som skapat storfinansens rikedomar. De har rätt att församhälleliga det de skapat.

3. Grundlagberedningen föreslog att en del av beskattningsrätten skulle överföras från riksdagen till regeringen. Det skulle gälla de indirekta skatternas storlek. Regeringen har i regeringsformens 8:e kapitel 6:e paragrafen delvis gjort om grundlagberedningens förslag. Enligt regeringens förslag skall finans- och skatteutskotten utöva beslutanderätt på riksdagens vägnar på den indirekta beskattningens område, då riksdagen inte är samlad.

Men också detta förslag tummar på beskattningsrätten som även framdeles bör tillkomma riksdagen allena. En del av riksdagen — två utskott — är inte riksdagen. Skulle så akuta svårigheter för statskassan eller i ekonomin uppstå att en ändring av skattesatserna för den indirekta beskattningen så snabbt skulle behöva ske, måste svårigheterna också anses vara av så allvarlig art att urtima riksmöte bör inkallas.

4. Det förekommer undersökningar från en del länder som visar att de folkvalda instansernas betydelse minskar i förhållande till den verkställande makten, dvs. regeringen. Varje förskjutning i kompetens från folkvalda organ till exekutiven, från riksdagen till regeringen bör förhindras. Detta gäller också då regeringen sätts över riksdagen.

Detta förekommer i regeringens grundlagsförslag i åtminstone två fall.

I åttonde kapitlets sjunde paragraf utsträcks de områden över vilka regeringen efter bemyndigande i lag kan meddela föreskrifter. I huvudsak torde det här röra sig om gällande praxis. Men det bör inskrivas att lagbemyndigande inte får ges generellt utan i specificerade frågor inom vart och ett av ämnesområdena.

I tionde kapitlets andra paragraf heter det i tredje stycket att regeringen kan, för vissa överenskommelser med andra länder, underlåta att inhämta riksdagens godkännande "om rikets intresse kräver det". I departementschefens specialmotivering hävdas att det kan vara överenskommelser "av större vikt". Detta är att sätta regeringen ovanför riksdagen.

Skall strävan uppnås att all offentlig makt skall utgå från folket så måste regeringen vid varje överenskommelse med främmande makt underställa denna riksdagen för prövning. Rikets intresse kan inte kräva att den folkvalda instansen, riksdagen, ställs åt sidan. Vem skall för övrigt avgöra när rikets intresse kräver vad? Detta måste ankomma på riksdagen. Principen måste vara att regeringen sluter avtal med andra länder, men den måste underställa riksdagen överenskommelserna.

5. Riksdagens inre arbetsformer är inte oviktiga ur demokratisk synpunkt. Varje i riksdagen verkande partigrupp skall så långt möjligt kunna verka där på likartade villkor. En viktig förutsättning för detta är att varje parti ges möjlighet till representation i riksdagens utskott. I detta fall är det av praktiska skäl nödvändigt med en spärr, dels därför att utskottens storlek inte kan svälla ut alltför mycket, dels därför att partigrupper med bara enstaka mandat av praktiska skäl omöjligen kan klara av det arbete som utskottsplatser innebär.

I utskott bör därför varje partigrupp, vilken motsvarar parti som vid valet till riksdagen har fått minst fyra procent av rösterna i hela riket, ha rätt att besätta en plats. Övriga platser fördelas proportionellt mellan samma partigrupper. Utskottet bör till följd av denna förändring ökas från nuvarande femton till sjutton ledamöter.

I regeringens förslag till riksdagsordning föreslås i tilläggsbestämmelserna 2.14.1 och 2.14.2 vissa inskränkningar i riksdagsledamöternas yttranderätt.

Talare som underlåter att förhandsanmäla sig skall enligt 2.14.1 inte få tala längre än 6 minuter om inte talmannen medger längre tid. I en sådan inskränkning kan vi inte instämma. Talmannens subjektiva värderingar skall inte ges möjlighet att beskära yttranderätten för ledamot som av olika skäl inte förhandsanmält sig. Varje anförande som en ledamot kan anse påkallat att göra kan han omöjligen förutse dagen innan. Det kan t. ex. vara inlägg i en debatt som föranleder en ledamot att begära ordet. Hans yttranderätt skall då inte vara beskuren.

I 2.14.2 regleras taletiden vid särskilt anordnade debatter. Den skall enligt förslaget begränsas till 15 minuter för ledamöterna. Endast en representant för varje parti och statsråd skall få tala högst 30 minuter. Också dessa begränsningar är oriktiga. Folkets valda representanter skall inte av tidsskäl förvägras att framföra och motivera sina meningar. De bör ha omdöme att avgöra hur lång tid de skall ta i anspråk för ett ämne.

Sammanfattning

Det finns ingen över klasserna stående demokratisk "värdegemen-

skap". Demokratiska rättigheter har fått erövrats i kamp. De hotas ständigt och måste försvaras. De är otillräckliga och beskärs dessutom av kapitalismens makt- och ägandeförhållanden. De måste vidgas.

Fullt genomförda kan de demokratiska rättigheterna bli först sedan kapitalets makt brutits. Under socialismen skapas de materiella förutsättningarna för deras fulla utnyttjande. Kampen för socialismen är därför oskiljaktigt förenad med försvaret av folkets demokratiska fri- och rättigheter.

Vänsterpartiet kommunisterna bekämpar varje inskränkning i och slåss för varje utvidgning av folkets rättigheter.

Grundlagar som skyddar de demokratiska fri- och rättigheterna är ett stöd i denna kamp.

Fem huvudfrågor står i förgrunden i debatten om den nya grundlagen.

1. Den nationella självbestämmanderätten måste värnas. Därför måste EEC-paragrafen strykas.

2. Parlamentarismen, de folkvaldas makt över rikets ledning, måste genomföras fullt ut. Därför måste monarkin avskaffas.

3. Den allmänna rösträtten måste göras lika. Därför måste 4 %-spärren bort.

4. Medborgerliga fri- och rättigheter ges grundlagsskydd. Detta måste ges preciserat. Rättigheterna måste skyddas och regleras i lag.

Lagstiftaren skall inte få skapa sådana regler som i realiteten kränker och upphäver rättigheterna. Grundlagsskyddet skall försvåra sådana kränkningar. Den reella garantin mot dem ligger i en aktiv och medveten folkopinions politiska kamp.

5. Arbetarnas rätt att bekämpa klassförtrycket måste slås fast i grundlagen. Som målsättning skall ställas folkets rätt att bekämpa utsgnningen och upprätta samhällsförhållanden som tryggar arbete, bostad, utbildning, kultur och välfärd.

För kampen på arbetsplatserna är en målsättningsformulering otillräcklig. Lagar och avtal som förhindrar eller inskränker rätten till organisation och agitation på arbetsplatserna, rätten till förhandlingar i alla frågor som rör arbetslivet och rätten att strejka måste göras oförenliga med grundlagen.

Detta betyder att § 32 förbjuds och att kollektivavtalslagens paragraf 4, statstjänstemannalagens paragraf 3 och kommunaltjänstemannalagens paragraf 2 och avtal slutna i enlighet med dessa lagar upphävs.

Ett genomförande av dessa fem grundläggande krav är ett starkt stöd i kampen för fördjupad demokrati och för ett samhälle som garanterar rätten till arbete, rätten att bestämma de egna arbetsvillkoren, rätten till ekonomisk och social trygghet.

Ett sådant samhälle måste vara socialistiskt.

Med hänvisning till det anförda föreslås

att riksdagen såsom vilande grundlagsändring måtte besluta

1. att i förslaget till ny regeringsform kapitel 1 paragraf 1 ges följande lydelse

(Regeringens förslag)

All offentlig makt i Sverige utgår från folket.

Den svenska folkstyrelsen byggar på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse.

Den offentliga makten utövas under lagarna. Regeringsformen, successionsordningen och tryckfrihetsförordningen är rikets grundlagar.

2. att i förslaget till ny regeringsform kapitel 1 paragraf 3 ges följande lydelse

(Regeringens förslag)

Konungen är rikets statschef.

(Motionärernas förslag)

All offentlig makt i Sverige skall utgå från folket.

Det svenska styrelseskicket skall vara en folkstyrelse och bygga på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt.

Detta uttrycks genom ett representativt och parlamentariskt statsskick och genom kommunal självstyrelse.

Den offentliga makten utövas under lagarna. Regeringsformen och tryckfrihetsförordningen är rikets grundlagar.

(Motionärernas förslag)

Riksdagens talman är rikets statschef.

3. att i förslaget till ny regeringsform kapitel 1 paragraf 7 ges följande lydelse

(Regeringens förslag)

Domstolar och förvaltningsmyndigheter skall i sin verksamhet iakttaga saklighet och opartiskhet. De får ej utan rättsligt stöd särbehandla någon på grund av hans personliga förhållanden, såsom tro, åskådning, ras, hudfärg, ursprung, kön, ålder, nationalitet, språk, samhällsställning eller förmögenhet.

(Motionärernas förslag)

Domstolar och myndigheter skall rätt och sanning styrka och befordra, vrångvisa och orätt hindra och förbjuda, ingen fördärva eller fördärva låta till liv, ära, personlig frihet och välfärd, utan han lagligen förvunnen och dömd är, i den ordning Sveriges lag och laga stadgar föreskriver.

4. att i förslaget till ny regeringsform kapitel 2 om grundläggande fri- och rättigheter ges följande lydelse

(Regeringens förslag)

§ 1

Samhället skall verka för rättvisa och jämlikhet mellan medborgarna. Varje medborgare bör ha rätt till utbildning, arbete och social trygghet.

§ 2

Arbetstagare bör genom lag eller avtal vara tillförsäkrad inflytande över ledningen och fördelningen av arbetet och andra frågor som berör honom nära i hans anställning. Han bör genom lag vara skyddad mot uppsägning som är sakligt oggrundad.

§ 3

Enskild bör vara tillförsäkrad ersättning enligt grunder som bestämmas i lag för det fall att hans egendom tages i anspråk genom expropriation eller annat sådant förfogande.

(Motionärernas förslag)

§ 1

Folket har rätt att försvara sig mot och bekämpa utsugning och klassförtryck och att forma sådana samhällsförhållanden, som kan garantera arbete, bostad, utbildning, kultur och social trygghet åt envar.

§ 2

De arbetande har gentemot privata och offentliga företag och myndigheter följande rättigheter:

rätt att organisera sig fackligt och politiskt;

rätt att på sina arbetsplatser bedriva agitation, propaganda och mötesverksamhet;

rätt att genom sina fackliga organisationer förhandla i alla frågor rörande arbets- och anställningsvillkor, arbetstid, arbetsledning och arbetsfördelning, lön och löneformer, anställning, avskedanden och permitteringar;

rätt att tillgripa strejk.

Avtal eller föreskrifter, som inskränker dessa rättigheter, förbjuds i lag.

§ 3

Envar medborgare har personlig frihet.

1. Ingen må fängslas eller på annat sätt berövas sin rörelsefrihet, ej heller underkastas husrannsakan, telefonavlyssning, brevcensur eller annan kontroll av hans kommunikationer, kroppsvisitation eller annat påtvingat kropps-

(Regeringens förslag)

§ 4

Varje medborgare skall gentemot det allmänna vara tillförsäkrad

1. yttrande- och tryckfrihet: frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela uppgifter och framföra åsikter,

2. rätt till information: rätt att inhämta och mottaga uppgifter och upplysningar,

3. mötesfrihet: frihet att anordna och delta i möten,

4. demonstrationsrätt: rätt att ensam eller i grupp framföra åsikter på allmän plats,

5. föreningsfrihet: frihet att sammansluta sig med andra till förening,

6. religionsfrihet: frihet att sammansluta sig med andra till trossamfund och att utöva sin religion,

7. rörelsefrihet: frihet att röra sig inom riket och att lämna riket.

Varje medborgare skall skyddas mot att myndighet tvingar honom att tillhöra förening eller trossam-

(Motionärernas förslag)

ligt ingrepp, ej heller registreras av polisiär eller annan myndighet utan stöd av i lag angiven noggrant bestämd grund. Som sådan grund må icke gälla ras, hudfärg, språk, politisk eller religiös åskådning, uttalad åsikt eller organisationstillhörighet.

2. Ingen må genom tortyr eller medicinsk påverkan tvingas att lämna uppgifter.

3. Ingen må av myndighet tvingas att tillhöra förening eller trossamfund eller på annat sätt tillkännage åsikter.

§ 4

Envar medborgare har åsikts-, yttrande- och tryckfrihet samt rätt till information.

Ingen må hindras från att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela uppgifter och framföra åsikter, ej heller från att mottaga uppgifter och upplysningar utan stöd av i lag angiven noggrant bestämd grund. Som sådan grund må endast gälla skydd av människors liv, hälsa och personliga integritet; skydd för utövande av demokratiska rättigheter: för rösthemligheten, för genomförandet av allmänna sammankomster och demonstrationer samt för mötesfrid; förhindrande av hets mot folkgrupp och olaga diskriminering;

förhindrande av spioneri, olovlig underrättelseverksamhet eller obehörig befattningsmed hemlig uppgift; skydd för genomförande av förrättning, rättslig utredning och domstolsförhandling;

tryggande av ett allsidigt utnyttjande av massmedia.

(Regeringens förslag)

fund eller att ge sina åsikter till känna. Han skall också skyddas mot att myndighet utsätter honom för kroppsvisitation eller annat påtvingat kroppsligt ingrepp, för husrannsakan, för intrång i hans brev-, post- eller teleförbindelser eller för hemlig avlyssning.

Det närmare innehållet i de fri- och rättigheter och det skydd i övrigt som avses i första och andra styckena anges i den ordning som föreskrives i 8 kap. Beträffande tryckfriheten och rätten att taga del av allmän handling gäller vad som är föreskrivet i tryckfrihetsförordningen.

(Motionärernas förslag)

Utan hinder av denna paragraf gäller om tryckfriheten vad som stadgas i tryckfrihetsförordningen.

§ 5

Envar medborgare har rätt att sammansluta sig med andra till organisation eller förening.

Myndighet må icke särbehandla medborgare på grund av hans organisationstillhörighet.

§ 6

Envar medborgare har mötesfrihet och demonstrationsrätt.

Ingen må hindras från att anordna eller deltaga i möten, ej heller att ensam eller i grupp framföra åsikter och krav på allmän plats utan stöd av i lag angiven noggrant bestämd grund. Som sådan grund må endast gälla skydd av mötesfrihet och demonstrationsrätt samt tryggandet av nödvändiga kommunikationer.

§ 7

Envar medborgare har religionsfrihet. Ingen må hindras från att sammansluta sig med andra till

*(Regeringens förslag)**(Motionärernas förslag)*

trossamfund eller från att utöva sin religion utan stöd av i lag angiven noggrant bestämd grund. Som sådan grund må endast gälla skydd av människors liv och hälsa, av åsikts-, yttrande- och tryckfrihet och rätt till information, samt av rätten till annan religionsutövning.

§ 8

Utländsk medborgare med rätt att vistas i riket skall åtnjuta de grundläggande fri- och rättigheter, som enligt §§ 1—7 tillkommer svensk medborgare.

5. att i förslaget till ny regeringsform kapitel 3 paragraf 7 ges följande lydelse

*(Regeringens förslag)**(Motionärernas förslag)*

Mandaten fördelas mellan partier. Med parti avses varje sammanslutning eller grupp av väljare, som uppträder i val under särskild beteckning.

Mandaten fördelas *proportionellt* mellan partier. Med parti avses varje sammanslutning eller grupp av väljare, som uppträder i val under särskild beteckning.

Endast parti som har fått minst fyra procent av rösterna i hela riket är berättigat att delta i fördelningen av mandaten.

Parti som har fått färre röster deltagar dock i fördelningen av de fasta valkretsmandaten i valkrets där partiet har fått minst tolv procent av rösterna.

6. att i förslaget till ny regeringsform kapitel 4 och paragraf 3 andra stycket ges följande lydelse

*(Regeringens förslag)**(Motionärernas förslag)*

Riksdagen väljer inom sig utskott, däribland ett konstitutionsutskott, ett finansutskott och ett

Riksdagen väljer inom sig utskott, däribland ett konstitutionsutskott, ett finansutskott och ett

(Regeringens förslag)

skatteutskott, enligt bestämmelser i riksdagsordningen. Ärende som väckes av regeringen eller riksdagsledamot beredes före avgörande av utskott, om ej annat är bestämt i denna regeringsform.

7. att i förslaget till regeringsformen kapitel 5 omarbetas av utskottet i enlighet med förslaget ovan att riksdagens talman är rikets statschef,
8. att i förslaget till regeringsform 5 kap. § 7 ("statschefens immunitet") utgår,
9. att i förslaget till regeringsform kapitel 8 paragraf 3 ges följande lydelse

(Regeringens förslag)

Föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna, som gäller åligganden för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden, meddelas genom lag.

Sådana föreskrifter är bland andra föreskrifter som begränsar de fri- och rättigheter och det skydd i övrigt som enligt 2 kap. 4 § tillkommer svensk medborgare, föreskrifter om brott och rättsverkan av brott, föreskrifter om skatt till staten samt föreskrifter om rekvisition och annat sådant förfogande.

10. att i förslaget till regeringsform kapitel 8 paragraf 6 ("utskottets beskattningsrätt") utgår och att övriga paragrafer omnumreras i enlighet härmed,

(Motionärernas förslag)

skatteutskott, enligt bestämmelser i riksdagsordningen. *Varje partigrupp vilken motsvarar parti som vid valet till riksdagen har fått minst fyra procent av rösterna i hela riket äger att besätta en plats i varje utskott. Därutöver fördelas resterande platser proportionellt mellan partigrupperna. Antalet ledamöter i utskottet skall vara 17.* Ärende som väckes av regeringen eller riksdagsledamot beredes före avgörande av utskott, om ej annat är bestämt i denna regeringsform.

(Motionärernas förslag)

Föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna, som gäller åligganden för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden, meddelas genom lag.

Sådan lag får icke strida mot de grundläggande fri- och rättigheter som tillkommer enskilda enligt 2 kap. eller reglera dessa på annat sätt än vad som där stadgas.

Föreskrifter enligt första stycket är bland andra föreskrifter om brott och rättsverkan av brott, föreskrifter om skatt till staten samt föreskrifter om rekvisition och annat sådant förfogande.

11. att i förslaget till regeringsform kapitel 8 paragraf 7 förändras i enlighet med föreslagna ändringar dels i kapitel 2 och dels i 8 kap. § 3.,
12. att i förslaget till regeringsform 9 kap. 1 § ges följande lydelse

(Regeringens förslag)

Om riksdagens rätt att besluta om skatter och avgifter till staten finns bestämmelser i 8 kap.

(Motionärernas förslag)

Riksdagen allena tillkommer rätt att besluta om skatter och avgifter till staten.

13. att i förslaget till regeringsform 10 kap. 2 § tredje stycket ges följande lydelse

(Regeringens förslag)

Regeringen får ej heller i annat fall än som avses i första stycket ingå för riket bindande internationell överenskommelse utan att riksdagen har godkänt denna, om överenskommelsen är av större vikt. Regeringen kan dock underlåta att inhämta riksdagens godkännande av överenskommelsen om rikets intresse kräver det.

I sådant fall skall regeringen i stället överlägga med utrikesnämnden innan överenskommelsen ingås.

(Motionärernas förslag)

Regeringen får ej heller i annat fall än som avses i första stycket ingå för riket bindande internationell överenskommelse utan att riksdagen har godkänt denna.

14. att i förslaget till regeringsform 10 kap. 5 § ("EEC-paragrafen") strykes och att följande paragrafer omnumreras i enlighet därmed,
15. att successionsordningen upphävs till följd av övergången till republik,
16. att riksdagen måtte besluta att i förslaget till riksdagsordning tilläggsparagrafen 2.14.1 andra stycket ("begränsning av riksdagsmans taletid") strykes,

17. att riksdagen måtte besluta att i förslaget till riksdagsordning tilläggsparagrafen 2.14.2 ("begränsning av riksdagsmans tale-tid") strykes.

Stockholm den 13 april 1973

C.-H. HERMANSSON (vpk)

LARS WERNER (vpk)

i Tyresö

EIVOR MARKLUND (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

i Linköping

GUSTAV LORENTZON (vpk)

